

INSTITUUT VOOR AMERIKANISTIEK vzw. TIJDSCHRIFT

Driemaandelijks tijdschrift
Afgiftekantoor 2600 Berchem 1
P4A 8008

2008- Nr. 4
Oktober-November-December
<http://www.amerikanistiek.org>

INHOUD

Lidgeld 2009
Blz. 2

Wij ontvingen voor
onze bibliotheek
Blz. 2

Vinland - Leifland
Kanttekeningen
Jos Martens
Blz. 3-9

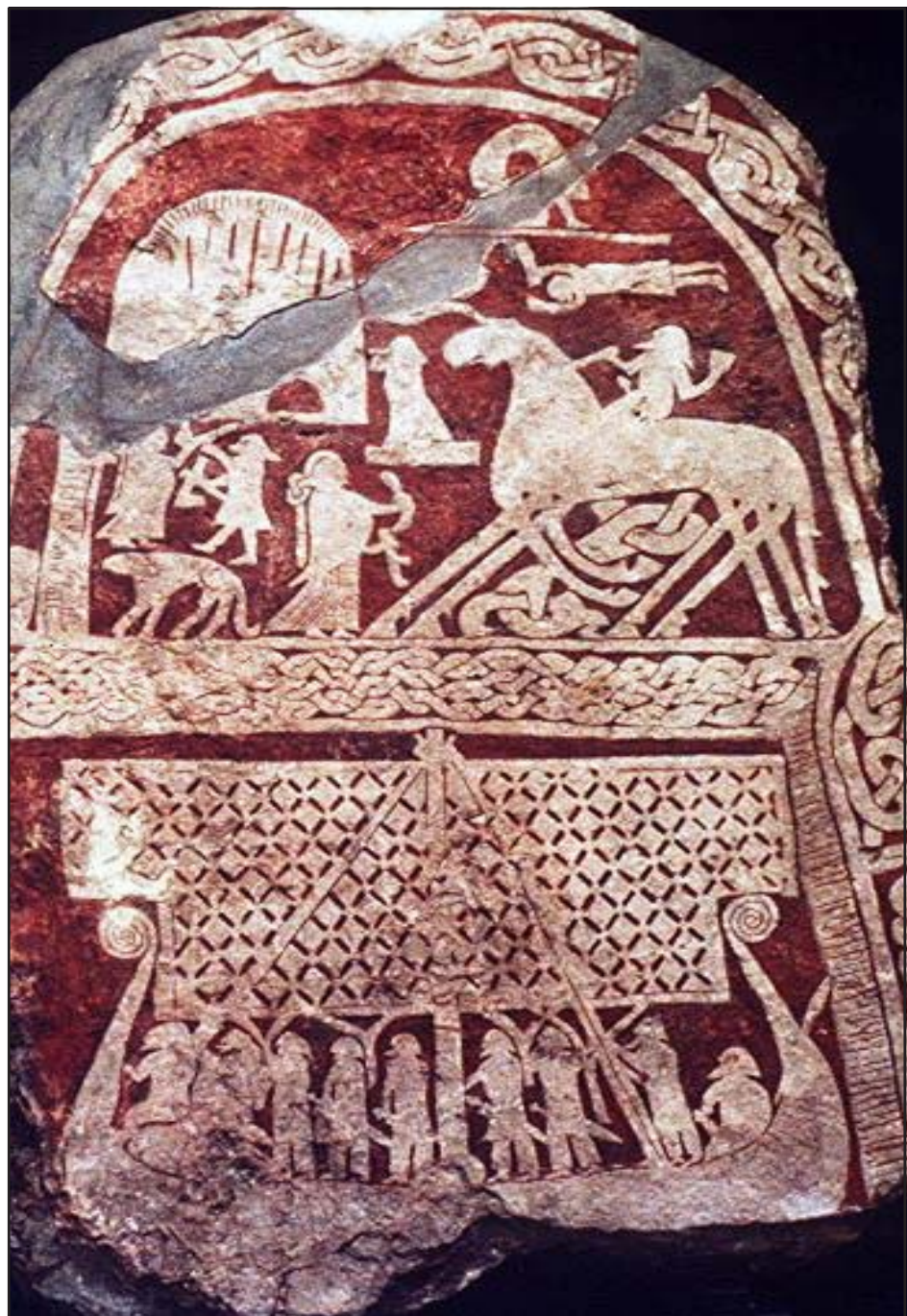
Als de schildpad sterft
Jos Martens
Blz. 10-15

Maya News Updates
2008, N° 40
Blz. 16

Graffombe ontdekt
in Peru
Blz. 17

Vasijas de cerámica
en Péru
Blz. 18

Bibliotheek
aankopen
Blz. 19-20

Afbeelding van vikingschip, gevonden op het eiland Gotland

Secretariaat: Johan Daelman

Verantw. uitgever: Johan Daelman. Schoolstraat 3, 2340 Beerse, Belgium. Tel.: 014/61.15.67
jdaelman@hotmail.com

L I D G E L D 2 0 0 9

Onze leden worden vriendelijk verzocht hun bijdrage (35 EUR) voor het jaar 2009 te storten op de rekening nr. 320-0227942-62 van het Instituut.

*U kan ook **steunend lid** van de vereniging worden door het storten van een bijdrage van 50 EUR of meer.*

Wat biedt U het lidmaatschap bij het Instituut voor Amerikanistiek vzw ?

- U kunt gratis alle lezingen bijwonen die we organiseren. Indien U dus van plan bent om meerdere van onze activiteiten bij te wonen, is het voor U voordeliger lid te zijn van onze vereniging. Aan het jaarprogramma wordt de laatste hand gelegd, u hoort er binnenkort meer over.
- Als lid krijgt U gratis 4 tijdschriften toegezonden. Deze tijdschriften bevatten enkele interessante onderwerpen en informatie over de laatste ontwikkelingen in de Amerikanistiek.
- U wordt op de hoogte gebracht van de tentoonstellingen die in binnen- en buitenland georganiseerd worden i.v.m. Amerikanistiek. Bij sommige wordt een bezoek georganiseerd aan zeer democratische prijzen.
- U kan beroep doen op de bibliotheek van de vereniging.

Doe uw betaling liefst nog in de maand januari en met bijgevoegd overschrijvingsformulier.

HARTELIJK DANK.

WIJ ONTVINGEN VOOR ONZE BIBLIOTHEEK

Van Dokter Robert De Beule, vroeger bestuurslid van onze vereniging, was algemeen bekend dat hij een gepassioneerd verzamelaar was van archeologische en etnologische objecten uit de hele wereld. Zijn verzameling was indrukwekkend en bovendien zeer goed gedocumenteerd. Na zijn overlijden ontvingen wij nu van zijn weduwe Mevrouw Madeleine Wenger zijn volledige bibliotheek over precolumbiaanse kunst en geschiedenis. In het totaal 169 boeken! Een echte aanwinst voor onze vereniging.

We zullen nu zo vlug mogelijke alles inventariseren, zodat de werken beschikbaar worden voor onze leden.

We danken Mevrouw De Beule natuurlijk hartelijk voor dit gulle gebaar.

Verder ontvingen we nog:

Tribus. 2007, 56

Het Feest van het Nieuwe Meisje. (Etnografisch Museum Antw., 2008)

Ancient North America. B.M. Fagan. (Thames & Hudson, 1995)

Tussen Orinoco en Amazone. R. O'Hanlon. (A'dam, Arbeiderspers, 1990)

de Kiva. 2008, 1- 3

Eskimo. 2007-2008, 73- 74.

VINLAND - LEIFLAND. KANTTEKENINGEN EN AANVULLINGEN

JOS MARTENS

Toen Juliaan de Ridder in 1974 zijn artikel *Vinland-Leifland* publiceerde was de grote controverse rond de ontdekking van de Nieuwe Wereld door de Vikings al achter de rug. Hier en daar werden nog achterhoedegevechten geleverd, voornamelijk veroorzaakt door de vervalsingen die hij vernoemt en die voor heel wat verwarring hadden gezorgd. Tegenwoordig betwijfelt vrijwel niemand meer de vroege reizen van Leif de Rode en zijn navolgers naar Vinland.

In zijn artikel, dat in het vorige nummer van ons tijdschrift is herdrukt, raakt de Ridder op enkele plaatsen aan ons eigen onderzoek over Waldseemüller en de Chinese ontdekking van Amerika (1) en aan de kolonies van de Vikingen op Groenland. Onderstaande kanttekeningen en aanvullingen uit recent onderzoek lijken ons derhalve wenselijk. Aangeraden is het vorige nummer bij de hand te houden.

BLOEI EN ONDERGANG VAN DE VIKINGKOLONIES OP GROENLAND

In hoofdstuk 6, 7 en 8 van zijn boek *Ondergang* behandelt Jared Diamond uitgebreid een intrigerend raadsel uit de wereldgeschiedenis: de bloei en ondergang van de Vikingkolonies op Groenland. Van hieruit ondernamen de zonen van Erik de Rode, die in 984 de kolonie op Groenland had gesticht, een aantal tochten naar 'Vinland' (Newfoundland). Ik beperk me hier tot een aangevulde overname van dit deel uit mijn uitvoerige bespreking, die in ons tijdschrift is gepubliceerd (2). Wie meer gedetailleerde gegevens wenst in het licht van de Ridder's artikel, verwijs ik naar het boek zelf.

De kust van het noordoosten van Noord-Amerika ligt duizenden kilometers van Noorwegen, ver buiten het bereik van de Vikingschepen. Groenland, van waaruit de tochten naar Vinland vertrokken, lag gemeten naar Vikingmaatstaven nog erg ver van Noord-Amerika. Hun voornaamste kamp op Newfoundland lag hemelsbreed ongeveer 1600 kilometer van de nederzettingen op Groenland, maar om er te komen was een reis nodig van 3200 kilometer en zes weken via de kustroute die de Vikingen uit veiligheidsoverwegingen namen. De tocht heen en weer Groenland binnen het gunstige zomerseizoen liet weinig tijd over voor verkenning. Daarom vestigden zij een basiskamp op Newfoundland (L'Anse aux Meadows) waar ze konden overwinteren.

De kolonie op het vasteland van Amerika moest reeds na tien jaar worden opgegeven omwille van de vijandigheid van de Indianen, die te talrijk waren om te kunnen worden verslagen door het handjevol Vikingen dat in staat was de Atlantische Oceaan over te steken met de schepen uit die tijd. Nogal begrijpelijk: de Vikings waren bepaald geen meesters in diplomatieke benadering van 'wilden'! Volgens de sagen bestond de eerste groep Indianen die de Vikingen ontmoetten uit negen mensen, van wie ze er acht doodden terwijl de negende vluchtte. Niet bepaald een veelbelovend begin! De Indianen kwamen terug met een vloot kano's en schoten een zwerm van pijlen af op de Noormannen. Hierbij kreeg hun leider, Thorvald, de zoon van Erik de Rode, een dodelijke pijl in de buik. Volgende groepen Vikingen slaagden er wel in vreedzaam handel te drijven, totdat een Noorman een Indiaan doodde, die wapens probeerde te stelen. Daarmee was het hek van de dam en de Vikingen waren gedwongen naar Groenland terug te keren.

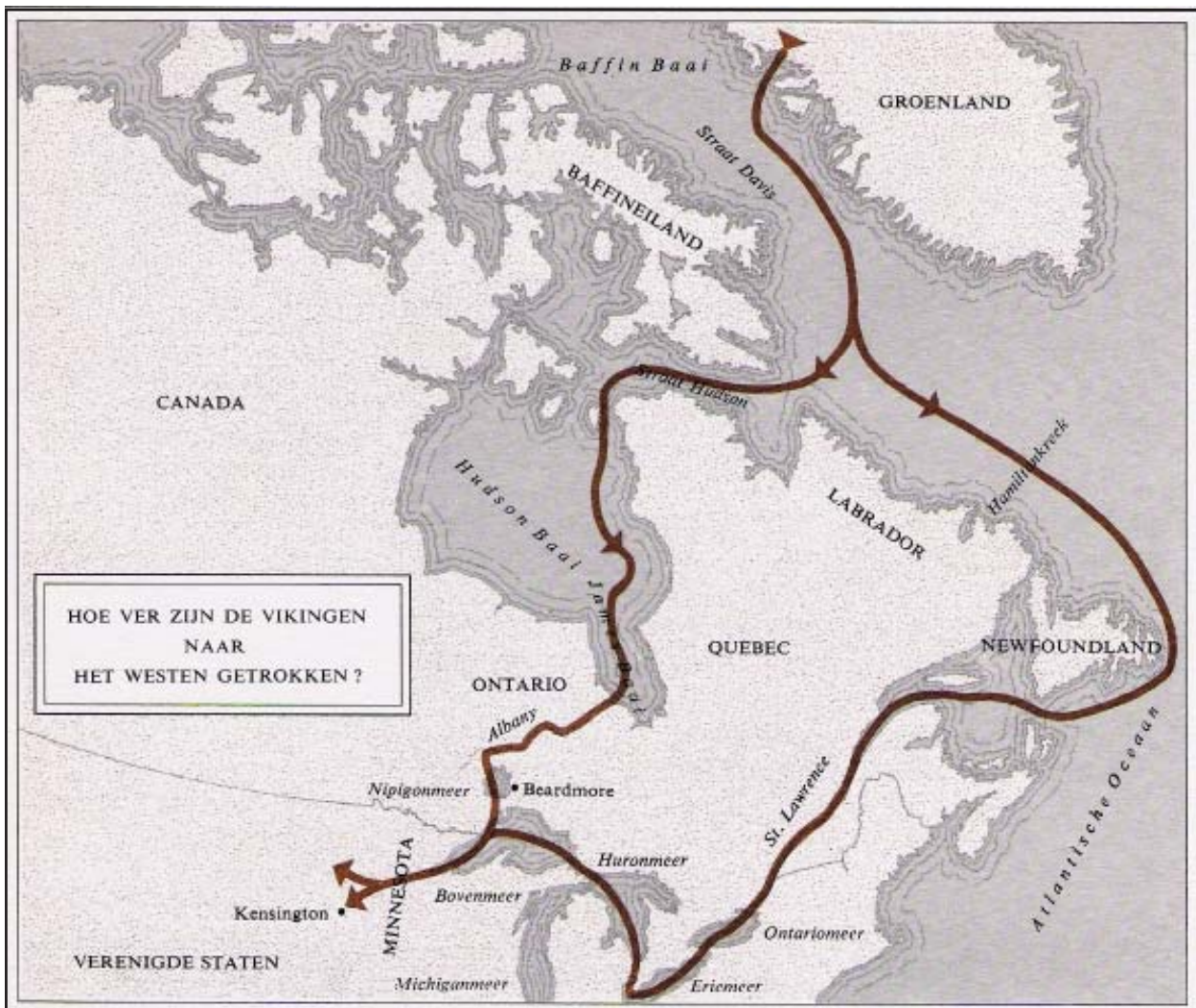
De Vinland-kolonie kwam niet tot ontwikkeling doordat de Groenlandse kolonie zelf te klein was en te arm aan hout en ijzer om haar in stand te houden, te weinig zeewaardige schepen bezat en geen grote vloot kon financieren - en doordat een of twee schepen vol Groenlanders geen partij waren voor de grote menigte getergde Indianen van Nova Scotia en de St. Lawrence-baai. In 1000 na Chr. telde die Groenlandse kolonie waarschijnlijk niet meer dan 500 zielen. Als Europeanen ten slotte na 1500 naar Noord-Amerika terugkeren, maakt de

geschiedenis van hun pogingen om kolonies te stichten duidelijk hoe moeilijk dat was. In de eerste Engelse en Franse nederzettingen in Massachusetts, Virginia en Canada stierf ongeveer de helft van de bevolking binnen het jaar door honger en ziekte.

Later, toen de Vikingen de hoop om een kolonie te vestigen al hadden opgegeven, bleven ze langer dan 300 jaar de kust van Noord-Amerika bezoeken om hout te halen (altijd schaars in Groenland) en mogelijk ook om ijzer te winnen op plaatsen waar meer dan voldoende hout was om houtskool te branden (eveneens schaars in Groenland) om dat ijzer te smeden. Daarvan zijn zowel in Amerika als in Groenland archeologische bewijzen gevonden: in Amerika een onbetwist authentieke runenstein uit 1135; in Groenland doodskesten uit hout van Amerikaanse lork. Verder is er een document waarin sprake van een schip dat met een lading hout uit Markland in IJsland arriveerde in 1347.

De vraag hoe ver zij het binnenland binnendrongen en wat de frequentie van deze ongetwijfeld gevaarvolle expedities was, blijft een onderwerp van polemiek. In dit kader past de vondst van de runenstein uit Kensington (de Ridder, p. 12). De tekst op de steen (waarvan de echtheid waarschijnlijk, doch nog steeds niet onbetwist is) wijst tevens op een poging om in deze late fase andere, bevriende naties bij de exploratie te betrekken.

Dat de Vikingen dieper in het continent zijn doorgedrongen dan men vroeger dacht, lijkt bevestigd door de Indiaanse overlevering. Tenminste... Dick de Soeten, auteur van het elders in dit nummer besproken boek *Als de schildpad sterft*, vermeldt dat een Mohawk-opperhoofd hem een aantal jaren geleden vertelde dat zijn volk niet alleen de eerste musketten bewaarde die ze van de Nederlanders ontvingen in de 17de eeuw, maar ook enkele veel oudere Vikinghelmen. Hij voegde eraan toe dat de contacten met de gehelmde vreemdelingen vrede

Twee aanduidingen van waterwegen die de Vikingen mogelijk genomen hebben om in het hart van de Noord-Amerikaanse wildernis te kunnen doordringen (4)

lievend waren. Maar toen ontstond er onenigheid, gevolgd door oorlog, waarbij de Indianen de Vikings voorgoed uit hun gebied verdreven (3).

Hoe men het ook draait of keert: er klopt iets niet! De afstanden zijn veel te groot! Dit valt niet te rijmen met slechts één basiskamp, omringd door vijandige Indianen. Naar mijn gevoel moet er een keten van kampen geweest zijn, als het snoer van een rozenkrans het binnenland in. En als dat zo was, wat zochten ze daar dan? Hout en moerasijzer waren ook aanwezig, veel dichterbij de kust en het basiskamp op L'Anse aux Meadows. Of lijkt het misschien alleen maar zo ver, omdat wij denken en kijken als landrotten en niet als Vikings? Langs de waterwegen gemeten ziet het beeld en heel anders uit.

De Noormannen bereikten Groenland in een periode van zachter klimaat, gunstig voor de groei van hooi en het houden van vee. De samenleving die zij hier creëerden werd gemodelleerd naar de Vikingcultuur op het moederland. Die culturele erfenis was vooral van belang op het gebied van landbouw, ijzerproductie, klassenstructuur en religie.

Deze geesteshouding zou uiteindelijk hun ondergang betekenen, beweert Diamond. Ondanks de ongunstige klimatologische omstandigheden, bloeiden de twee kolonies op Groenland gedurende meer dan 400 jaar. Eind 14de eeuw werd het contact met Noorwegen gedurende een aantal jaren verbroken, onder andere doordat de ijsschotsen van 'de kleine ijstijd van de middeleeuwen' de vrije scheepvaart belemmerden. Voor 1300 waren er reeds korte koudeperiodes geweest die de Vikings hadden overleefd en na 1400 waren er korte warme periodes die hen echter niet konden redden. Toen dan kort na 1400 eindelijk weer een schip aanlegde, vond men niemand meer in leven. Alle Vikingkolonisten waren gestorven van kou en honger. De ondergang van de Groenlandse Vikings heeft iets tragisch. Meer dan vier eeuwen lang hadden ze ver van thuis overleefd door trouw te blijven aan hun Noorse identiteit, maar uiteindelijk deed dat hen de das om. Voor de kust van Groenland was er kabeljauw en haring genoeg om te overleven, maar ze hielden krampachtig vast aan hun traditionele veehouderij. Om een of andere reden aten ze nauwelijks vis, wat blijkt uit de achtergebleven afvalhopen, en wat in het moederland Noorwegen zeker niet het geval was. Ze verdwe-

nen samen met hun koeien. Ze hadden kunnen leren van de Inuit, die daar zowel toen als vandaag overleven omdat ze zich veel beter aanpasten aan ijs en kou. Maar daar voelden ze zich als christelijke Europeanen veel te goed voor: de Inuit, dat waren wilden.

Op de onderstaande foto zie je de Newport Tower (Rhode Island, VSA). De Ridder vermeldt de hypothese dat dit een bouwwerk van de Noormannen zou zijn geweest (de Ridder, p. 15 fig. 11).

Volgens Gavin Menzies is het een observatietoren gebouwd door Chinese ontdekkers. Vanop dergelijke torens konden ze op basis van de sterren hun verdere koers uitstippelen. Wat Menzies in 2002 niet wist, kon de Ridder in 1974 zeker niet weten. Het gaat hier om de basis van een windmolen, in 1675 opgericht op bevel van een zekere Benedict Arnold. De molen is gebaseerd op de windmolen van Chesterton in Engeland. Archeologisch onderzoek bevestigt dat het gebouw stamt uit de 17e eeuw (5).

Het pleit voor de wetenschappelijke ernst van Menzies dat hij zijn vergissing heeft rechtgezet.

Tenslotte nog dit: de ironie van de geschiedenis wil dat het klimaat en de algemene leefomstandigheden in Vinland voor de Vikings veel gunstiger waren dan op Groenland! Het heeft weinig zin om in

de geschiedenis met 'indiens' te spelen. Toch kunnen we ditmaal, samen met Jared Diamond, de verleiding niet weerstaan. Zonder de aanwezigheid van Indianen zouden de kolonisten in Vinland hebben standgehouden, met regelmatige menselijke impulsen uit Groenland. Dan zou Vinland misschien een explosieve bevolkingsgroei hebben gekend, zouden de Noormannen zich na 1000 na Chr. over Noord-Amerika hebben verspreid ... "en zou ik, als 20ste- eeuwse Amerikaan dit boek misschien eerder hebben geschreven in een van het Oudnoors afgeleide taal, zoals het moderne IJslands, dan in het Engels." (p. 263)

VESPUCCI: TEN ONRECHTE BESCHULDIGD.

Wat Juliaan de Ridder op p. 17 schrijft over Amerigo Vespucci komt overeen met wat ik geloofde de waarheid te zijn, tot minder dan een decennium geleden. Tijdens het onderzoek naar en rond de kaart van Waldseemüller heb ik mijn mening drastisch moeten bijsturen. Ik herhaal hier wat ik in ons tijdschrift schreef (1). Voor meer gegevens over Waldseemüller en zijn wereldkaart zelf verwijs ik naar de artikelenreeks en de reeds vermelde bijdrage op de Joos-site. (Deze laatste wordt nog steeds bijgewerkt, waar de gedrukte artikels natuurlijk een afgesloten geheel vormen.) De Ridder geeft op p. 17 enkele details over o.a. Juan de la Cosa (en niet de la Casa), waarvoor je aanvulling vindt op de site (1N - *De "onwaarschijnlijke kaart" uit 1507*).

Amerigo Vespucci (1454 ?-1512) is er het laatste paar eeuwen maar bekaaid afgekomen. De Ridder noemt hem: 'de Italiaanse snoever'. De commentatoren betitelden hem afwisselend als een bedrieger, charlatan, een parvenu, een dief, die de veren van Columbus ten onrechte op zijn eigen hoed stak. Ten onrechte. De beminlijke Florentijnse aristocraat en onbevreesde ontdekkingsreiziger is het slachtoffer geworden van betweters en onwetenden. Hij heeft nooit geprobeerd Columbus' roem te stelen. Vespucci heeft nimmer het continent naar zichzelf vernoemd. Dat is reeds aangetoond door **Alexander von Humboldt** (1769-1859), de grote Duitse ontdekkingsreiziger en naturalist. Slechts door toeval, een misverstand en de impact van een nieuwe uitvinding heeft Waldseemüller zijn naam gegeven aan de Nieuwe Wereld. Amerigo Vespucci werd in 1454 (of 1451) geboren

in een invloedrijke familie in Firenze, toenmaals het brandpunt van de Italiaanse Renaissance. Hij bracht de eerste 38 jaren van zijn leven in zijn geboortestad door. Op jeugdige leeftijd trad hij in dienst van de familie De' Medici. Net als zijn beschermheer Lorenzo il Magnifico, las Amerigo erg veel, verzamelde boeken en kaarten en ontwikkelde die typische *furor animi* van de Renaissance, die onverzadigbare honger naar kennis, het vlieg-wiel van alle wetenschap. In zijn geval was dat een speciale interesse in kosmografie en astronomie. In 1492, het sterfjaar van Lorenzo en het jaar van Columbus, zonden de Medici hem naar Spanje. In Sevilla werd hij voor eigen rekening scheepsuitruuster, maar al snel verschoof zijn belangstelling van handeldrijven naar ontdekkingen. In 1499 hadden zijn commerciële en geografische belangen hem voorgoed tot zijn nieuwe roeping gebracht. Vespucci wilde de hoop van Columbus om Azië te bereiken vervullen. Diens derde reis had immers nog steeds geen zee weg naar India opgeleverd.

Lorenzo il Magnifico, beschermheer van Amerigo Vespucci

Hij ontmoette Columbus kort na diens terugkeer van zijn eerste reis. Vespucci hielp hem met de financiering en de uitrusting van zijn tweede reis. Zij werden vrienden. In een brief aan zijn zoon in 1505 spreekt Columbus in gunstige bewoordingen over Vespucci als een van de getuigen bij zijn testament.

Klaarblijkelijk maakte Vespucci vier reizen (hoewel daarover nog steeds discussie bestaat). Twee ervan werden ondernomen in opdracht van de koning van Spanje, twee in die van de koning van Portugal. Hun doel was te bepalen aan welke vorst de gebieden toekwamen volgens de pauselijke demarcatielijn van 1494 (vastgelegd in het Verdrag van Tordesillas, door de beruchte paus Alexander VI Borgia). Hij zegt dat hij met een Spaanse vloot naar Venezuela en Haïti zeilde in 1497-98, naar Kaap Verde, Venezuela en Brazilië in 1499 -dat is een jaar voor de 'officiële' ontdekking van Brazilië door Cabral!- en vervolgens met de Portugezen naar Brazilië en Patagonië in 1501-1502 en opnieuw naar Brazilië in 1503-1504.

De authenticiteit van het document wordt echter door de historici betwijfeld: als het echt is zou de reis van Vespucci naar Zuid-Amerika een jaar voor die van Columbus hebben plaatsgevonden. Dezelfde historici nemen aan dat Vespucci alleen de tweede en de derde reis ondernomen heeft.

Waarom het onmogelijk is dat Vespucci hier eerder dan Columbus was, hebben wij nergens bevredigend kunnen terugvinden. Het heeft te maken met de reeds eeuwen durende bittere controverse tussen Columbusaanhangers en de rest van de geleerde wereld. O.i. is het een typisch en kras voorbeeld van zwart-wit denken.

Binnen een maand na zijn terugkeer in Lissabon, in 1505, verhuisde Vespucci weer naar Sevilla. In 1508 werd hij, zoals gezegd, aangesteld tot *Piloto Mayor*, 'Eerste stuurman' aan de *Casa de Contratación de las Indias*, De kamer van koophandel voor de Indië, die toezicht hield op alle nieuwe koloniën. Tot zijn taken behoorde onder meer lesgeven aan en examineren van de navigators-ter-lange-omvaart en het tekenen en actueel houden van de kaarten van de nieuw ontdekte landen. Stuurlui die terugkeerden kregen het bevel om bij hem verslag uit te brengen van hun reizen, waardoor de Spaanse kaarten steeds konden bijgewerkt worden. Alle nieuwe ontdekkingen werden namelijk ingetekend op de officiële en strikt geheime *Padrón Real*, de Koninklijke Kaart.

Vespucci had in een brief uit 1503 aan Lorenzo, zoon van Pietro Francesco De' Medici, als eerste erop gewezen dat, op zoek naar de west-passage naar Indië, een nieuw continent was ontdekt. Waldseemüller en Matthias Ringmann huldigden hem bij vergissing als ontdekker van het nieuwe

continent en gaven het daarom zijn naam. Waldseemüller veranderde de gelatiniseerde voor-naam van Amerigo, namelijk Americus, in het vrouwelijke America, naar analogie van Europa en Asia. Hij redeneerde als volgt : (vertaald uit het latijn) “*De continenten zijn nu beter onderzocht. Ik zou niet weten, waarom er iemand iets zou op tegen hebben, dit continent naar zijn ontdekker te noemen, een man met veel ideeën en een intelligent verstand, namelijk Amerige, land van Americus, ofwel America, want ook Europa en Asia hebben de naam van een vrouw. Uit de 2 maal 2 reizen van Americus zijn de ligging van het land en de gebruiken van het volk daar gemakkelijk te kennen.*”

Columbus was reeds gestorven in 1506 en kon dus niet meer reageren op deze foutieve naamgeving. De vraag is trouwens of hij dat zou gedaan hebben, mocht hij nog in leven geweest zijn: officieel is zijn standpunt immers steeds gebleven dat hij in Indië beland was langs het westen in plaats van het oosten, zoals Vasco da Gama in 1498 had gedaan.

De drukpers kon kennis verspreiden, maar geen foute informatie terughalen. Tot zijn ergernis leerde Waldseemüller zelf het onomkeerbare bereik van deze nieuwe techniek kennen. Toen hij vernam dat niet Vespucci maar Columbus de Nieuwe Wereld had ontdekt, was het al te laat. Op alle drie zijn latere kaarten verving hij 'America' door 'Terra Incognita' (Onbekende Land) of 'Terra Nova'. Maar de naam Amerika was onuitwisbaar verspreid op vele honderden exemplaren. Waldseemüller had hem alleen maar aan het zuidelijke continent gegeven. Toen Mercator in 1538 zijn eigen grote wereldkaart uitgaf, prijkte daarop zowel een fors uit de kluiten gewassen Noord-Amerika (*Americae pars septentrionalis*) als een Zuid-Amerika (*Americae pars meridionalis*). En dat zou zo blijven, onherroepelijk. Hierbij dient opgemerkt dat de Spaanse cartografen en historici deze naam lange tijd niet wilden aanvaarden, en de Nieuwe Wereld eeuwenlang 'Las Indias' bleven noemen.

Zijn reisverslag werd waarschijnlijk gedrukt in Firenze eind 1502 of begin 1503 onder de titel *Mundus Novus* (De Nieuwe Wereld). Deze eerste editie werd spoedig gevolgd door Latijnse uitgaven in Venetië, Parijs en Antwerpen en met uitgaven in Keulen, Neurenberg, Straatsburg en Rostock. De Duitse vertaling uit 1504, verschenen in Augsburg, is de eerste gedateerde. Hoe getrouw al die uitga-

ven waren aan het oorspronkelijke verslag, is nog steeds onderwerp van debat. Dat de zeer levendige beschrijvingen van zijn avonturen door het publiek gretig verslonden werden, is onweerlegbaar. Het is bekend dat hij Thomas More inspireerde tot het schrijven van zijn *Utopia*. Columbus schreef documenten, Vespucci schreef literatuur! Natuurlijk is Vespucci een typische vertegenwoordiger van de Renaissance. Nederigheid of bescheidenheid is hem volkomen vreemd; zijn prestaties als navigator zet hij dik in de verf. Bij Amerigo zijn de enige onwaarschijnlijkheden nochtans zijn overdrijvingen. Die duiden echter eerder op de behoefte van de mooiprater om de waarheid naar zijn hand en de verwachtingen van zijn lezerspubliek te zetten dan op de naïviteit van de gelovige. Dat laatste was wel het geval bij Columbus, die het originele aards paradijs meende gevonden te hebben in Venezuela.

In de kwarteeuw na de eerste uitgave werden drie maal meer publicaties over Vespucci gedrukt dan over Columbus. Van alle uit die tijd in Europa gedrukte werken waarin de ontdekkingen in de Nieuwe Wereld worden beschreven, ging de helft over Amerigo Vespucci.

Toen Vespucci een eerste keer de oceaan overstak in navolging van Columbus, deed ook hij dat in de geest van Ptolemaeus. Maar bij zijn tweede reis liet hij een nieuw geluid horen, in een brief aan zijn Florentijnse vriend en beschermheer Lorenzo, zoon van Pietro Francesco De' Medici.

“Het dunkt mij, zeer vereerde Lorenzo, dat door mijn reis de opvatting van het merendeel der filosofen wordt weerlegd, die beweren dat niemand kan leven in de Tropische Gordel vanwege de verzengende hitte, want op deze reis ontdekte ik het tegendeel. De lucht is frisser en gematigder in dit gebied en er leven zoveel mensen dat hun aantal dat van hen die erbuiten wonen overtreft. In alle eerlijkheid, laat het fluisterend gezegd worden, is ervaring stellig meer waard dan theorie.”

Vergeet niet dat in deze periode het gezag van de Antieken -in dit geval Ptolemaeus- onaantasbaar was en niet voor discussie vatbaar! De uitspraak pleit voor Vespucci's onafhankelijke geest.

Het probleem van het bepalen van de lengtegraad, essentieel voor het reizen over de oceaan in westelijke richting, hield Vespucci al lang bezig. Op het spoor van een oplossing, had hij astronomische

tabellen van de maan en de planeten meegebracht. Tijdens twintig dagen gedwongen rust, van 17 augustus tot 5 september 1499, toen zijn bemanning zich herstelde van een gevecht met de Indianen, wijdde hij zich aan dit vraagstuk. Op 23 augustus 1499 was er een conjunctie van de maan met Mars, die volgens de almanak in Ferrara om middernacht moest plaatsvinden. Aan de hand van zijn gegevens berekende Vespucci hoe ver hij naar het westen was gekomen. Zijn astronomische methode leverde veel betere resultaten op dan het gegist bestek van Columbus, maar werkte nog niet voldoende accuraat bij ontstentenis aan precisie-instrumenten. Niettemin verbeterde hij de berekening van de lengte van een graad op de evenaar, wat een schatting opleverde van de aardomtrek die verreweg de nauwkeurigste was van zijn tijd -slechts 80 kilometer minder dan de werkelijke afmetingen. Maar het zou nog lang duren voor zijn berekeningen aangevaard werden en nog drie eeuwen voor zij wetenschappelijk bewezen werden (6)

Op 13 mei 1501 vertrok Amerigo Vespucci met drie karvelen vanuit Lissabon voor een zestien maanden durende reis die de oogst moest binnenhalen van wat Columbus had gezaaid. Hij bereikte Zuid-Amerika en noemde het voor het eerst een nieuw continent, dus niet een deel van Azië, zoals Columbus zou blijven volhouden. Vespucci volgde de kust ongeveer 2400 mijl ver, wat hem tot diep in Patagonië bracht, slechts ongeveer 650 km ten noorden van de zuidelijkste punt van Vuurland!

Hij maakte plannen voor nog een reis, maar hij had malaria opgelopen, toen nog ongeneeslijk en meestal dodelijk. Ironisch genoeg zouden niet lang nadien 'wilden' uit het door hem verkende Brazilië de Europeanen een geneesmiddel aan de hand doen: kinine, gewonnen uit de bast van de kina-kinaboom.

In 1512 stierf Amerigo Vespucci.

NOTEN

1. *Waldseemüller en de Chinese ontdekking van Amerika*, in: Instituut voor Amerikanistiek, Nieuwsbrief, 2003/4, p. 3-30; 2004/1, p. 3-14; 2004/3, p.3-46 - op de Joos de Rijcke-site vanaf augustus 2004. <http://users.telenet.be/joosdr/amerika/eeuwamerika.htm>

2. Jos Martens, *Een globaal verhaal van ondergang in verleden en heden*, Nieuwsbrief januari-maart (2006/1), p. 28 e.v. Uitvoerige bespreking van Jared Diamond, *Ondergang. Waarom zijn sommige beschavingen verdwenen en hoe kan de onze haar ondergang voorkomen?*, Utrecht, Spectrum, 702 blz.

Op onze website: <http://www.amerikanistiek.org/ondergang.pdf>

Via Google kom je door ingeven van de naam Jared Diamond bij een aantal echt interessante videolezingen van de auteur. Aanbevolen!

Op 13 november 2008 reikte de K.U.Leuven een 'doctoraat honoris causa' uit aan Jared Diamond, professor geografie aan de University of California (UCLA). De Groep Wetenschap & Technologie van de Leuvense universiteit erkent Jared Diamond als een uitzonderlijk en veelzijdig wetenschapper, en bekroont hem voor zijn brede visie op de ecologische en menselijke evoluties en voor zijn heldere identificatie van de basisprincipes die hierbij een rol spelen

3. Dick de Soeten, *Als de schildpad sterft. Het epos van een Indiaans bondgenootschap*, Amsterdam, Gopher, 2008, p. 70-71.

4. Donovan, F. & T. Kendrick, *De Vikingen*, Den Haag, Gaade, 1965, p. 130.

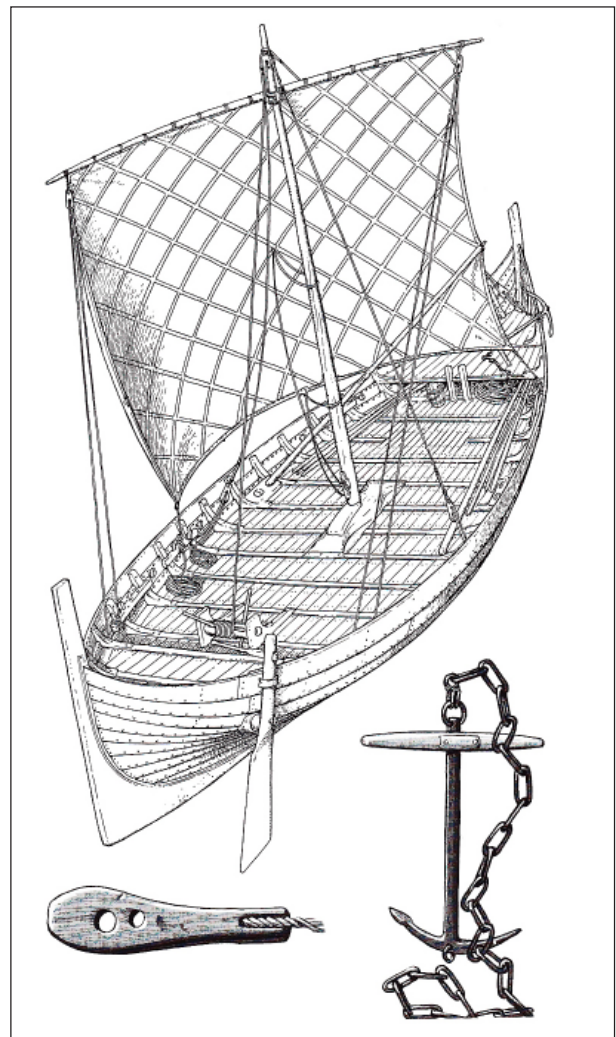
5. *Storia 4*, Lier, Van In, 2007, ICT-les)

6. Boorstin, D., *De ontdekkers. De zoektocht van de mens naar zichzelf en zijn wereld*, Brussel-Amsterdam, Elsevier, 1987, p. 273.

VERDERE INFORMATIE

Wahlgren, E., *The Vikings and America*, Londen, Thames & Hudson, 1986.

Website van Smithsonian, met video's, teksten enz. <http://www.mnh.si.edu/vikings/start.html>

Knorr, vrachtschip van de Vikings, ronder en plomper dan de beter bekende oorlogsschepen, de 'langschepen.' Hypothetische reconstructie door Bjorn Landström, de expert ter zake. (Landström, B., *Zellschepen*, ICOB, Alphen a.d. Rijn, 1978, afb. 155.)

ALS DE SCHILDPAD STERFT. HET EPOS VAN DE IROKESE LIGA DER ZES NATIES.

JOS MARTENS

Dick de Soeten

Als de schildpad sterft. Het epos van een Indiaans bondgenootschap.
Amsterdam, Gopher, 2008, 253 blz.

Zeven generaties

In het park voor het Hasseltse cultureel centrum staat een merkwaardige rij van zes metalen antropomorfe silhouetten, werk van de beeldhouwer Frederick Franck. Het zesde silhouet heeft een soort hart uit plexiglas, met daarin een bloedrood embryo. Het bordje in het gras is door een onvoorzichtige stadswerkman omvergereden bij het grasmaaien, zodat de voorbijgangers het raden hebben naar de betekenis van het kunstwerk. Het vermeldde: *'Seven Generations'*, met de tekst: "Bij al ons overleg moeten wij ons wel bewust zijn van de gevolgen van onze beslissingen voor de volgende 7 generaties (Raad van de Zes Naties van de Irokezen)."

Ondertussen is het embryo verbleekt, het metaal verroest. De tekst hierboven vormt het enige overblijvende volledige monument. De analogie met de echte Irokezen en het boek van Dick De Soeten is frappant!

Een lange, lange tocht

In de eerste helft van de 20ste eeuw geloofde zowat iedereen dat de Indianen hetzelfde lot zouden ondergaan als de bizon een eeuw vroeger: gedoemd tot verdwijning. Zelfs veel Indianen deelden lange tijd die mening. Doch de Rode Man wilde maar niet sterven. Overal in de VS en Canada vindt een herwaardering plaats van traditionele gebruiken en inzichten. Echter, de rechten van de oorspronke

lijke inwoners van de Nieuwe Wereld worden nog steeds miskend door de blanke regeringen.

In mijn jeugd kende ik de Irokezen uitsluitend als bloeddorstige wilden die heldhaftige jezuiten op een afschuwelijke manier dood folterden. In jeugdboeken en films speelden zij stevast de 'slechten'. Het boek van Dick de Soeten nuanceert dit beeld gevoelig.

Lang vóór de komst van Columbus vormden vijf Indiaanse volken in de omgeving van het Ontariomeer, in de Amerikaanse staat New York en in de Canadese provincies Quebec en Ontario, een hecht bondgenootschap, dat tot in onze tijd nog steeds bestaat. Hun Algonkin-sprekende burenen noemden hen *Iroquois, verschrikkelijke mannen*. Zelf noemden zij zich: *Haudenosaunee, het Volk van het Lange Huis*, naar de gemeenschapshuizen waarin de raad vergaderde.

Het oorspronkelijke 'Lange Huis', waar de Grote Raad van de Liga vergaderde.

De schrijver geeft een overzicht van de overleveringen, gebruiken en kleurrijke geschiedenis van deze Irokese Liga. Hij begint zijn verhaal met de 'Red Peoples' Long Walk' doorheen Canada uit 1984. De tocht was georganiseerd door een aantal Indiaanse volkeren om te protesteren tegen de nieuwe Canadese grondwet, die eens te meer hun rechten miskende. In Ottawa, de Canadese hoofdstad en het geplande eindpunt, besloten de afgevaardigden verder te trekken naar Akwesasne (het Land waar de Patrijs Roffelt), in Mohawk gebied, maar ook over de grens van de VS. De Mohawks vormen een van de Zes Naties van de Irokese Liga.

De Levensboom, de vrouw die uit de lucht viel, de schildpad en de tweeling.

Om het wereldbeeld van de Zes Naties te doorgronden, wendt de auteur zich van het heden naar het begin. Ik poog zijn verhaal verkort weer te geven.

In het hart van een wereld die op de onze leek, groeide de Levensboom. Op een dag huwde de bewaker van de boom. Toen zijn vrouw in verwachting was, droomde zij dat er onder de boom een andere wereld bestond. De bewaker legde de wortels bloot en er ontstond een diep gat. De vrouw leunde voorover en viel door het gat van haar wereld. Na een eindeloze val, kwam ze aan een enorme watervlakte. Watervogels vingden haar op en zetten haar op de rug van een reuzenwaterschildpad. Om haar verdriet te lenigen, doken de dieren diep onder water, om aarde te vinden. Een otter bracht uiteindelijk een klein beetje aarde mee en legde het op de rug van de schildpad. Dit beetje aarde begon te groeien en te groeien en werd het vasteland. Kort daarna baarde ze een dochter.

Toen de dochter volwassen was, werd ze op een nacht bezocht door de Geest van de Westenwind en ze werd zwanger. Ze baarde een tweeling, twee zonen. De ene werd op natuurlijke wijze geboren, de andere brak door de zijde van zijn moeder en veroorzaakte zo haar dood.

De eerste zoon werd de schepper van veel goede dingen, zijn broer van veel slechte. Zij verdeelden de macht over de wereld: de eerste zoon heerste over de dag, de tweede over de nacht. De eerste zoon schiep verscheidene mensenrassen, elk met zijn individuele eigenschappen. Bij zijn vierde po-

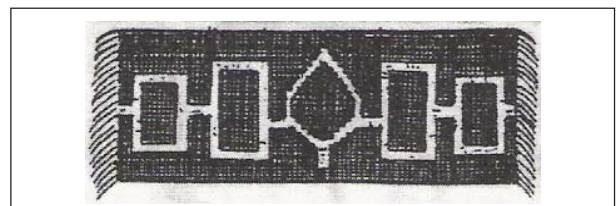
ging ontstond de Rode Man en zijn schepper was tevreden.

Als men deze scheppingsmythe analyseert naar haar diepte-structuur, is het frappant hoeveel overeenkomsten te vinden zijn bij de verschillende volken van Noord-Amerika. Zelfs in Meso- en Zuid-Amerika zijn er sporen van te vinden!

De Boodschappers: Deganawida en Hiawatha

Meer dan duizend jaar vóór de eerste Europeanen de kusten van Noord-Amerika bereikten (zo luidt de Irokese overlevering), werd in een Hurondorp aan de oevers van het Ontariomeer een jongen geboren, die de naam kreeg **Deganawida**, Vredestichter. Onder veel wondertekenen verkondigde hij zijn boodschap van vrede bij de Irokese stammen, die onderling voortdurend krijg voerden. Een boosaardige vrouw bekeerde zich als eerste tot zijn Wet van Vrede. Daarop zei Vredestichter: "Omdat je de eerste bent die mijn Wet aanvaardt, verklaar ik dat het de vrouw zal zijn die het hoogste leiderschap zal dragen. Zij zal de overige leiders benoemen." Hierdoor verklaren de leden van de Liga de grote macht van de matriarchen, de clanmoeders, tot op de dag van vandaag.

Ondertussen bracht een andere ziener, **Hiawatha**, eenzelfde boodschap aan het Onondagavolk (1). Maar hier werd zijn boodschap niet aanvaard, noch bij de Oneida's. Maar zij zonden boodschappers naar Deganawida. De twee profeten stelden samen een aantal wetten op, die zij de 'Grote Vrede' noemden en die zij vastlegden in *wampums*, schelpenkralensnoeren, uiteindelijk 113 in het totaal (p. 57). Alle volkeren werden uitgenodigd op een grote vergadering. Vijf volken reageerden op de uitnodiging: de Mohawks, Onondaga, Oneida, Cayuga en Seneca. Ieder volk vaardigde voortaan vooraanstaande stamleden af naar een Grote Raad. Veel later, in 1722 voegden de Tuscarora zich bij het verbond.

Wampum van de Liga met in het midden de Vredesboom die de Centrale Raad van Onondaga voorstelt.

Volgens de auteur vond de stichting van de Liga plaats tussen 1350 en 1400. Anderen denken dat de Liga er reeds was omstreeks 900. *Voornamelijk blanke Amerikaanse antropologen plaatsen de stichting veel later, in 16de eeuw, als reactie op de aankomst van de allereerste blanken. Maar zelfs zij beschouwen de vorm en inhoud van de Grote wet als origineel Indiaans (J.M.). Wat er ook van zij historisch staat vast dat **Thomas Jefferson**, de opsteller van de Declaration of Independence uit 1776 en derde president van de verenigde Staten, grote bewondering koesterde voor de Liga en haar als voorbeeld stelde voor de blanke Amerikanen, die het onderling maar niet eens konden worden tijdens en vlak na de onafhankelijkheidsstrijd tegen Engeland (2)! De gezaghebbende hedendaagse etnoloog Christian Feest plaatst het ontstaan voorzichtig ergens na 1400, zonder een exacte datum te noemen, maar dus alleszins voor de komst van de blanken, net als Dick de Soeten (3).*

Nieuw - Nederland en de 'Two Row Wampum'.

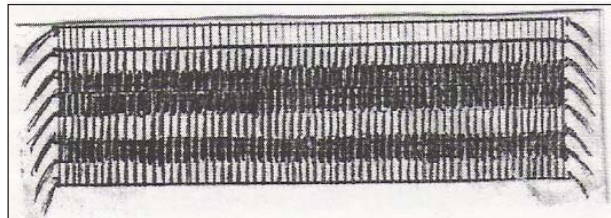
Ondertussen bereikte de Europese expansie ook de westkust van Noord-Amerika. De auteur besteedt heel wat aandacht aan de komst van de Hollanders en hun relatie met de oorspronkelijke bewoners. Ook voor Belgen interessant, want een belangrijke rol werd hierin gespeeld door mensen uit de Zuidelijke Nederlanden, voornamelijk Walen, die uitweken naar het Noorden om aan geloofsvervolgung door de Spanjaarden te ontsnappen.

In 1614 verleenden de Staten Generaal 'octrooi' aan een combinatie van kooplieden, die later, in 1622, de naam kreeg van West-Indische Compagnie (W.I.C.). Een jaar later besloten de bestuurders een begin te maken met de kolonisatie van Nieuw-Nederland. Op de plaats van de tegenwoordige stad Albany werd Fort Oranje gebouwd en een tweede versterking volgde op Manhattan. In 1624 gingen de eerste kolonisten (vooral Walen) aan land rond de Hudson. Een van hen was Pierre Minuyt, die in 1626 voor de luttele som van 60 gulden voor werktuigen en snuisterijen van de Indianen het eiland Manhattan kocht (4).

Sinds jaar en dag beweren de volken van de Irokese Liga dat de eerste blanken met wie ze een verdrag sloten, de Nederlanders zijn geweest. Er was inderdaad één verdrag bekend, de befaamde 'Two Row Wampum' uit 1618, dus voor de officiële

stichting van de kolonie. Toen een aantal woordvoerders van de Liga in 1979 Europa bezocht brachten zij echter ook een tweede verdrag mee, ditmaal geschreven en nog ouder, daterend van 22 april 1613. Helaas gaat de Soeten hier niet verder op in. Was het op perkament of papier? Op losse bladen of in katernen? Bewaarden de Irokezen een origineel? Hoe komt het dat het in Nederland zelf niet bewaard is?

Uit dit document blijkt namelijk dat er in Nieuw-Nederland al Nederlanders woonden voor de eerste 'officiële' kolonisten werden aangevoerd. Het merkwaardigste is dat die eerste Nederlanders reeds ver in het binnenland moeten doorgedrongen zijn, want de kustbevolking bestond uit volken van de Algonkin-familie, die niets van doen wilden hebben met de Irokese Confederatie. Zo blijft dit document, trouwens vermoedelijk het eerste officiële verdrag ooit met een Indiaans volk gesloten, een volslagen raadsel (p. 94-98)

De 'Two Row Wampum', het belangrijke officiële verdrag dat de Nederlanders met de Mohawks sloten. De bovenste, brede donkere baan is de Grote Kano van de Nederlanders, de smalle donkere baan is de kano van de Mohawks. Beide varen een eigen koers zonder in elkaars vaarwater te komen.

Aanvankelijk was de verstandhouding met de plaatselijke inheemse stammen goed. Geleidelijk aan verslechterde die, voornamelijk door de stomiteiten van twee opeenvolgende gouverneurs: Kieft, die een aantal Indianendorpen overviel en uitmoordde wat natuurlijk represailles uitlokte. En toen deze "domkoppige heethoofd" (dixit de Soeten) op het verzoek van de kolonisten door de W.I.C. eindelijk vele nodeloze doden later uit zijn functie werd ontheven, kwam in 1646 een nieuwe bewindvoerder naar de kolonie, die geen haar beter was: Pieter Stuyvesant. Even een misverstand rechtzetten: Stuyvesant was dus niet de eerste Nederlandse gouverneur van Nieuw-Amsterdam, zoals op de pakjes van een geliefd gelijknamig sigarettenmerk werd vermeld. Hij zou echter wel de laatste worden. In 1664 verscheen een Engels eskader voor de haven van Nieuw-Amsterdam en eiste de overgave van de kolonie. Stuyvesant had geen andere keuze dan zwichten voor de over-

macht. Nieuw-Amsterdam werd herdoopt in New York. En heet zo tot op heden.

Opkomst en ondergang van de Irokese Liga.

Een van die grillige kronkels van de geschiedenis wil dat de Liga der Zes Naties tot grote macht kon komen dankzij de Europese kolonisatie die zoveel andere volken noodlottig zou worden.

Vóór en bij het begin van de kolonisatie lag het oorspronkelijke woongebied van de Irokese Statenbond in het noorden van de huidige Amerikaanse staat New York, tussen het Adirondack-gebergte en de Niagara-watervallen. Door verovering en migratie kregen zij controle over het grootste deel van de noordoostelijke staten in Amerika en in zuidoostelijk Canada (provincies Quebec en Ontario). In 1680, op het hoogtepunt van hun macht, beheersten zij een gigantisch gebied (p. 103-104). Die uitbreiding van hun invloedssfeer was een gevolg van de kolonisatie door Frankrijk, Engeland, Zweden en Nederland. De Europeanen waren vooral uit op bont, voornamelijk van bevers, maar ook van hermelijnen en andere pelsdieren. Omwille van die handel braken onderlinge oorlogen uit tussen de verschillende volkeren. Door hun superieure en unieke politieke systeem waren de Haudenosaunee alle anderen de baas, wat hen in staat stelde tweehonderd jaar lang de geschiedenis van Canada en de Verenigde Staten te domineren. Vooral in de strijd tussen de Engelsen en de Fransen was hun tussenkomst vaak beslissend. De Liga koos consequent de kant van de Engelsen. De auteur zegt dat zij dit deden omdat zij de Engelsen beschouwden als opvolgers van de Nederlanders, met wie de Mohawks hun eerste verdrag hadden gesloten. Wat volgde was een werkelijke vernietigingsoorlog tegen de Hurons en daarna tegen vele anderen (5). (Ik vind dat de Soeten hier te licht overheen gaat.)

Het zou echter niet lang duren voor de volkeren van de Liga tot hun scha en schande zouden ontdekken wat hun vertrouwen in hun blanke bondgenoten waard was.

In 1763 wonnen de Britten de Zevenjarige Oorlog tegen Frankrijk. Die oorlog was grotendeels ook in Noord-Amerika uitgevochten, waarbij de Britten veel steun hadden gekregen van de kolonisten, maar ook van de Indianen. Onder anderen de Mohawks van Aroniateka (door de Engelsen Chief Hendrick genoemd) waren in die oorlog als

kanonnenvoer gebruikt. Als resultaat kon Engeland de Franse kolonie Canada annexeren wat de Britse macht in Noord-Amerika aanzienlijk vergrootte. De Engelsen beloonden de hulp van de Indianen door nieuwe verdragen waarin voor hen een groot gebied vrij gehouden werd van kolonisten. Dit was niet naar de zin van die kolonisten die zich gedwarsboemd zagen in hun expansiedrang in westelijke richting. *(Dit is vermoedelijk de verklaring waarom de kolonisten zich in de Boston Teaparty vermomden als Indianen, toen zij als protest tegen de Engelse belastingen balen thee in het water van de haven van Boston gooiden. Een detail dat ontbreekt in onze schoolboeken geschiedenis (J.M.).)*

Gegrondest op hebzucht en trouweloosheid.

De auteur brengt de verdere geschiedenis van de Haudenosaunee tijdens de 18de en 19de eeuw aan de hand van de levensloop van bekende opperhoofden. Het is geen vrolijk verhaal, maar een van teleurgang in alcoholisme, van verbroken verdragen, van moorden omwille van hebzucht, tot wij uitkomen bij: "De enige goede Indiaan is een dode Indiaan". Je kan veilig stellen dat de Verenigde Staten evenzeer gegrondest zijn op trouweloosheid tegenover de Indianen als op de Declaration of Independence, waarvan de hooggestemde idealen in flagrante tegenspraak zijn met de concrete daden van de blanke Amerikanen.

Sagoyewatha -Hij Die Zorgt Dat Ze Wakker Zijn- bekend Seneca-hoofdman. Door de Engelsen Red Jacket genoemd. Vocht tijdens de Engels-Amerikaanse Oorlog (1812-1814) aan de kant van de Amerikanen. (naar Catlin)

Slechts één figuur uit de hele lijst willen we hier even belichten: de Seneca-generaal Ely S. Parker. Hij werd in 1826 geboren als Donehogawa en was een kleinzoon van de befaamde Red Jacket. In de zendelingenschool kreeg hij zijn Amerikaanse naam Ely S. Parker.

Brigadegeneraal Ely S. Parker (naar een foto)

Hij ontdekte al snel dat heel wat studiemogelijkheden, zoals rechten, afgesneden waren voor Indianen. Dan ging hij maar een opleiding volgen als ingenieur, wat wel mogelijk was. Tijdens zijn werk ontmoette hij Ulysses S. Grant, met wie hij bevriend raakte. Tijdens de Amerikaanse Secessieoorlog (1861-1865) stelde hij voor een regiment Irokezen te vormen, wat afgewezen werd. Zijn oude vriend Grant haalde hem in het leger binnen. Parker klom aan de zijde van Grant op tot de rang van brigadegeneraal. Het schijnt dat het Parker was, die de overgave van de Zuidelijke opperbevelhebber Robert E. Lee op papier stelde. Toen Grant na de oorlog president werd, benoemde hij zijn oude vriend tot gevolmachtigde voor Indiase aangelegenheden. In deze bevoegdheid pogde hij de augiasstal van het door en door corrupte Bureau te zuiveren, wat hem bittere en machtige vijanden opleverden. Uiteindelijk wisten die hem tot ontslag te dwingen. Hij overleed in 1895.

De cirkel is rond: de schildpad sterft.

Zo belandt Dick de Soeten bij de 20ste eeuw en de strijd van de Indiaanse volkeren voor hun rechten.

Een strijd waar hij al decennia van binnen uit bij betrokken is. Voor zijn gedetailleerde uiteenzetting verwijzen we graag naar zijn boek.

Tot slot nog dit. Tot de Amerikaanse Revolutie (1776) beheersten de Haudenosaunee miljoenen acres land. De wateren van de rivieren zorgden voor vruchtbare grond. Indianen zien land niet als eigendom, maar als een erfgoed der vaderen waarvoor ze zorg moeten dragen voor de zeven generaties die na ons komen. Een besef dat pas langzaam begint door te dringen tot de rijke en geïndustrialiseerde naties van onze planeet. Tegenwoordig zijn zowel de Grote Meren als de Saint Lawrence zo onherstelbaar vervuild, dat visvangst en zelfs landbouwproducten vergiftigd zijn. De chemische industrie loosde tientallen jaren lang dodelijke gifstoffen zonder waarschuwing in het water. Uit het scheppingsverhaal blijkt al de belangrijke rol die de schildpad speelt in het denken van de Haudenosaunee. Nu kan de schildpad niet meer overleven. De Mohawks zeggen: “Als de schildpad sterft, zal de hele wereld sterven.”

Daarom is de strijd van de Indiaanse volkeren geen ver-van-mijn-bed-show, maar ook onze strijd.

False face: ceremonieel masker dat uit één volledige boom wordt uitgesneden.

NOTEN

1. Niet te verwarren met de denkbeeldige Ojibwa cultuurheld Hiawatha uit Longfellows bekendste epos in dichtvorm *The Song of Hiawatha* (1855). De grote Vlaamse dichter Guido Gezelle vertaalde en hertaalde dit in 1886 met behoud van de Engelse titel.

The Song of Hiawatha, in: *Guido Gezelle Gedichten* (Prisma 57), Utrecht - Antwerpen, Het Spectrum, 1968, p. 111-145.

Het werk is volledig te vinden op de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren

<http://www.dbnl.org/auteurs/auteur.php?id=geze002>

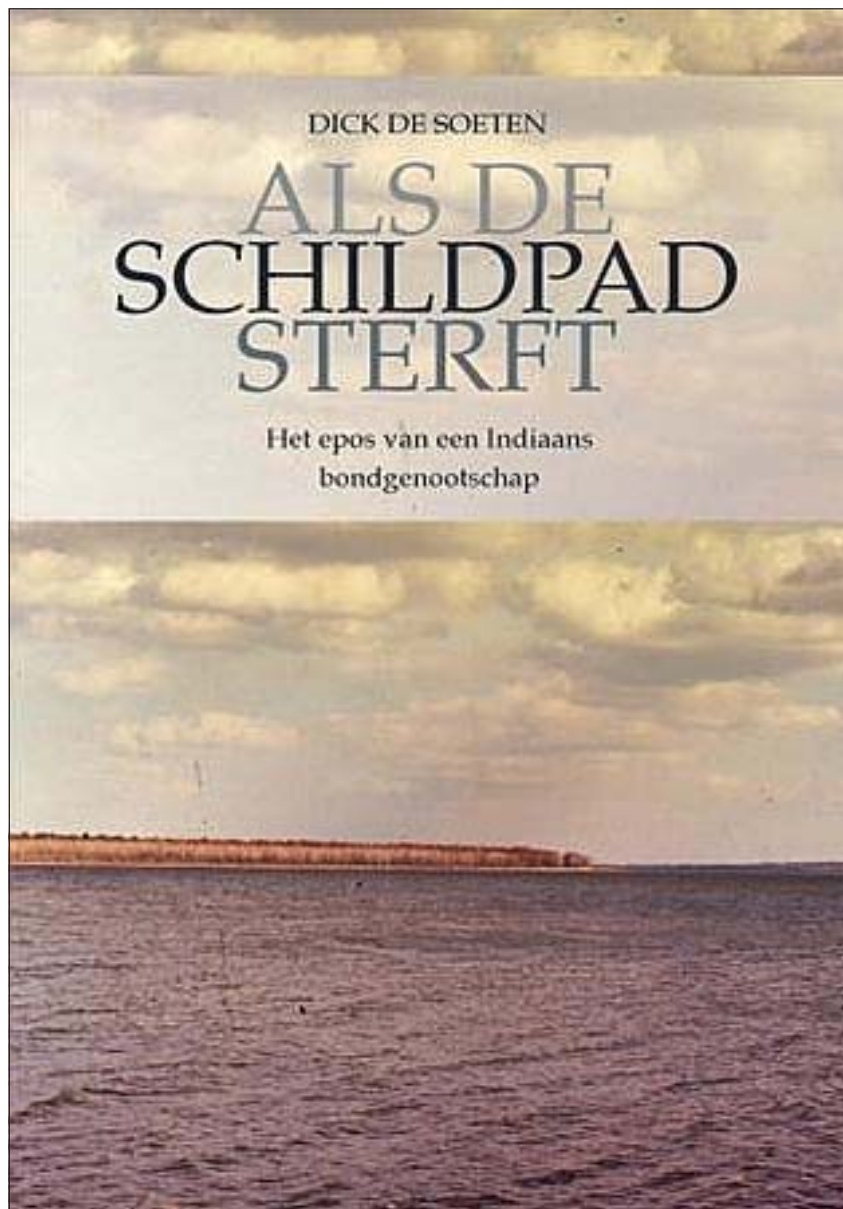
2. *De Indianen*, De Haan, National Geographic Society, 1978, p. 130 en 133.

3. Feest, C.(samenstelling), *Noord-Amerikaanse Indianen, cultuur en levenswijze*, Keulen, Könemann, 2000, 480 blz. Besproken op onze website en hartelijk aanbevolen voor achtergrondinformatie:

<http://www.amerikanistiek.org/bijdragen.htm>

4. De Soeten geeft de datum niet, die ontleen we aan de zowat uitvoerigste studie die wij kennen over Nieuw-Nederland: van der Zee, H(enri), *Het edelste gewest. De geschiedenis van Nieuw-Nederland 1609-1674*, Amsterdam, Becht, 1982, 278 blz.

5. *De Indianen*, De Haan, National Geographic Society, 1978, p. 129-130.

Uit de
<http://mayanupdates.blogspot.com>
 (Van Erik Boot)
 Thursday, August 14, 2008

**Maya News Updates 2008, No. 40: Yucatan,
 Mexico - *El culto al cenote en el centro de
 Yucatán Project Presents First Results***

Caves and cenotes have been, and still are, important and powerful locations in the world view of the Maya. The project *El culto al cenote en el centro de Yucatán*, led by a team of specialists from the *Universidad Autónoma de Yucatán* and the *Instituto Nacional de Antropología e Historia* directed by Guillermo de Anda Alanís, presented some of the most recent discoveries. These discoveries include a cave in which a 100 meter long subterranean causeway was found, as was reported today, Thursday August 14, 2008, on the website of the *Instituto Nacional de Antropología e Historia* (edited by MNU):

Descubren templos subterráneos relacionados con el culto at Xibalba - Para entrar al inframundo maya, Xibalbá, había que recorrer un tortuoso camino, al final del cual se hallaba —según el *Popol Vuh*— un cuerpo acuoso con casas, donde debían superarse duras pruebas. Arqueólogos mexicanos piensan haber encontrado esta legendaria ruta en cuevas y cenotes del centro del estado de Yucatán.

El equipo conformado por especialistas de la *Universidad Autónoma de Yucatán* (UAdY) y del *Instituto Nacional de Antropología e Historia* (INAH), descubrió diversos templos en estos espacios subterráneos, como parte de un proyecto de investigación tendiente a comprender la actividad ritual realizada en éstos durante la época prehispánica y hacia la Conquista española. Guillermo de Anda Alanís, director de la iniciativa denominada “El culto al cenote en el centro de Yucatán,” reveló que la localización de estas edificaciones (que aprovechan en parte la formación de estas galerías) no deja de ser una grata sorpresa, toda vez que parecen reproducir lo asentado en fuentes históricas como el mencionado libro sobre la mitología maya.

“Hemos encontrado similitudes en algunas modificaciones de cuevas y cenotes, que contienen

templos dedicados muy probablemente al culto del Xibalbá, hablamos de construcciones muy elaboradas considerando que se ubican en lugares cuyo acceso es muy difícil, hablamos en ciertos casos de tiros de 30 o 40 metros”. Todavía más interesante —continuó Guillermo de Anda—, “dentro de una cueva se ha podido localizar un sacbé o calzada de casi 100 metros de largo, está bien cimentado y su sistema constructivo es similar, por ejemplo, al de las calzadas de la zona arqueológica Chichén Itzá. Se trata, por sus dimensiones, del primer sacbé subterráneo”. “Este sacbé sigue una dirección de oriente a poniente y gira hacia donde se encuentra un cuerpo de agua, justo allí se encuentra una gran columna compuesta por estalactitas y estalagmitas, que semeja una ceiba (árbol del que parte el linaje maya). Esto habla de un trazo intencional y guarda un patrón similar al de la Cueva de Balakanché, en Chichén Itzá”.

El arqueólogo subacuático, adscrito a la *Facultad de Ciencias Antropológicas* de la UAdY, detalló que la calzada termina en tres plataformas que llegan hasta el agua, lo cual le otorga un mayor simbolismo. Por otra parte, en varias cuevas se advierte un modelo común: una especie de portal natural que es tapiado con piedras labradas, para dejar un pequeño acceso que no rebasa el metro de altura y los 50-60 cms. de ancho.

Dentro de estos espacios se han localizado restos óseos humanos y de cerámica, a manera de ofrenda —en algún escondite o caché—; esculturas como la que parece aludir a un sacerdote con el tocado del dios de la muerte, así como glifos pintados (a veces sólo la impronta de manos) y/o grabados. De acuerdo con fechamientos de cerámica realizados en el Centro INAH Yucatán, estos elementos —entre ellos una vasija con mil 900 años, la más antigua encontrada para el norte de Yucatán— van del Preclásico al Posclásico, aunque la mayoría de los materiales podrían datar del Clásico Terminal (750-850 d.C).

“Se trata de una parte inesperada dentro del proyecto El culto al cenote en el centro de Yucatán, de la UAdY, pues hemos encontrado todo un complejo de templos subterráneos, incluso en algunos casos, sumergidos”. Guillermo de Anda informó que hasta el momento se han reconocido 14 sitios que contienen este tipo de elementos rituales. Próximamente, además, la iniciativa dará inicio a su segunda temporada de campo, así como

a la fase de interpretación con base en el estudio de los vestigios encontrados.

“Pensamos que al abrir nuestra metodología de trabajo hacia la búsqueda de sitios, este patrón se ampliará, de tal suerte que podremos hablar de una infraestructura prehispánica dedicada a un culto subterráneo, relacionado con cuerpos de agua”. Algunos de estos espacios sagrados se distribuyen en cenotes y cuevas ubicados en municipios del centro de Yucatán, tales como Tecoh, Homún, Kantunil, Chocholá y Abalá. En ese sentido, cabe considerar que dados los recursos de que se disponía en tiempos prehispánicos, las distancias entre estos lugares no dejaban de ser considerables.

El especialista enfatizó que para los antiguos mayas no existía diferencia entre cenote y cueva, pues ambos marcaban el camino hacia el Xibalbá, inclusive, “creían que tras las paredes de las cavernas había agua”. La primera etapa del proyecto “El culto al cenote en el centro de Yucatán,” comprendió la investigación documental sobre el tema. Así, en crónicas del siglo XVI que refieren la persecución de la idolatría (en 1562), se mencionan 17 cuevas y cenotes, en donde los mayas efectuaban ritos.

Hasta el momento, abundó De Anda Alanís, “hemos localizado algunos de estos espacios, por nombre. De algunos no sabemos con exactitud si sean los citados en los documentos históricos, pero sobre nueve tenemos la certeza, de éstos, siete contienen restos óseos, dos de ellos en gran cantidad”. De ahí que más tarde, el arqueólogo se enfocó al análisis de la muestra esquelética recobrada del Cenote Sagrado de Chichén Itzá, en los años 60.

Actualmente, el proyecto “El culto al cenote en el centro de Yucatán” se halla en una etapa de corroboración in situ, en la que cuenta con el apoyo del Centro INAH Yucatán mediante un convenio que busca la preservación de estos espacios.

Tecnología de punta para la exploración arqueológica en cenotes - Guillermo de Anda dio a conocer que la Uady ha establecido un convenio de trabajo con la Universidad de Ciencia y Tecnología de Noruega, institución líder mundial en el campo de la detección remota subacuática.

Gracias a ello, la UAdY, a través de de sus facultades de Ingeniería, Química, Biología y

Matemáticas, está por comenzar la construcción del primer vehículo operado a control remoto, específico para cenotes. Mediante esta tecnología de punta podrá conocerse, desde la superficie, cuál es la morfología de un sitio e, incluso, saber qué tipo de materiales arqueológicos se ocultan bajo el sedimento (source INAH - Sala de Prensa).

DUIZEND JAAR OUDE GRAFTOMBE

ONTDEKT IN PERU

Knack 07/07/2008

In het noorden van Peru hebben Canadese archeologen een eeuwenoude graftombe ontdekt van een leider van de Moche Indianen. De vondst kan de pre-Colombiaanse cultuur van de indianen verhelderen.

Het goed geconserveerde lichaam zat in een houten sarcofaag. Dat melden diverse internationale media. De tombe is ontdekt in Upuce, op 670 kilometer van de Peruaanse hoofdstad Lima.

De Canadese archeoloog Steve Bourget spreekt van een zeer bijzondere ontdekking omdat het graf van een leider van de indianenstam is. Vermoedelijk is het lijk 1.600 jaar oud.

De Moche Indianen leefden van 100 tot 800 na Christus en zijn beroemd door hun keramiek, architectuur en irrigatie.

Volgens archeologen droeg het gevonden lichaam een goudkleurig begrafenis masker en lagen er koperen kronen, armbanden en oorbellen in de tombe. In de buurt van de tombe is het lijk van een jonge man gevonden. Er lagen ook dode dieren als lama's.

VASIJAS DE CERÁMICA EN PERÚ

Siete vasijas de cerámica con residuos humanos han sido halladas en el noreste de Perú.

AFP

Lima. Siete vasijas de cerámica con residuos humanos han sido halladas en el noreste de Perú, provocando la sorpresa de los provocando la sorpresa de los agricultores que las desenterraron accidentalmente y la curiosidad de los arqueólogos, según quienes los restos pertenecen a la cultura Bagua (1.300 a 200 años a.C.).

Hasta el momento se encontraron siete vasijas, unas de forma ovalada y otras parecidas a cántaros, en el poblado Casual, ubicado a 20 kilómetros de la ciudad de Bagua, región Amazonas.

”Me encontraba realizando labores de excavación en mi tierra, donde siembro plátanos, cuando mi lampa (azada) se hundió fuerte y me asusté, al excavar encontré una vasija. La abrí y casi salgo corriendo, había restos humanos”, dijo a la prensa el agricultor Henry Mora.

”En este año se han descubierto tres vasijas, que los especialistas denominan urnas funerarias, y el año pasado se hallaron cuatro”, señaló a AFP el arqueólogo Walter Willis Espino, jefe de la oficina del Instituto Nacional de Cultura de Bagua.

Las vasijas de barro tienen dos formas. Unas son ovaladas “como un huevo partido por la mitad, en una están los restos y la otra parte sirve como tapa”, mientras “también hay urnas como si fueran unos cántaros”, afirmó.

Willis Espino informó que en una de las vasijas se halló, a un lado de los restos humanos, un plato de cerámica con adornos de tenazas de cangrejos y conchas formando un collar, por lo que se cree que serían de un sacerdote.

La mayoría de esas urnas son de color rojizo sin dibujos, pero hay dos de color crema con líneas rectas y rectángulos, agregó.

”Los estudios indican que el caserío está asentado en lo que fue el cementerio de la antiguos habitantes de Bagua, y la urbe de la cultura está en la parte alta de la zona”, sostuvo Willis.

Indicó que los pobladores sepultaron el cementerio cuando fueron dominados por los incas y luego por

los españoles para evitar que las tumbas fueran profanadas.

Según estudios, los antiguos habitantes también enterraron una pequeña fortaleza para impedir que fuera saqueada por los españoles. “Se desconoce el lugar donde está esa edificación”, dijo el arqueólogo.

El área de los terrenos y los tipos de vasijas (cremas y rojizas) “nos da entender que el cementerio tendría tres partes, donde estarían sepultados por clase social”, expresó.

El arqueólogo solicitó ayuda de especialistas para estudiar los restos humanos y determinar edades, sexo y clase social, así como la posibilidad de declarar la zona protegida para que sea posible realizar trabajos de investigación.

Según estudios, la cultura Bagua es una de las más antiguas del nororiente peruano. Estuvo integrada por comunidades expertas en alfarería, agricultura, caza y pesca, cuando se consolidaron, estrecharon vínculos con pueblos de más al norte y el centro del Perú.

En los siglos XV y XVI todo el valle del bajo Utcubamba, donde está ubicada Bagua, los habitantes eran expertos nadadores, cultivaban la tierra, tenían sus viviendas en la orilla del río Bagua (hoy río Utcubamba), y tenían un idioma propio, que se ha perdido con el tiempo.

B I B L I O T H E E K
A A N K O P E N
ARQUEOLOGÍA MEXICANA

Vol. XV. Núm. 85 Mayo-Junio 2007

Themanummer: Los Toltecas

- Canto Aguilar, Giselle y Victor Mauricio Castro Mendoza. Los señores de Zazacatla, Morelos. Pieza. Blz. 16-19.
- Siller Camacho, Juan Antonio. Arquitectura en Mesoamérica. II. La construcción de los espacios. Blz. 20-27.
- Cobean, Robert H. Los toltecas y Tula. Blz. 28-29.
- Cobean, Robert H. y Alba Guadalupe Mastache Flores. Tollan en Hidalgo. Blz. 30-35.
- Cobean, Robert H. Y Luis M. Gamboa Cabezas. Investigaciones recientes en la zona monumental de Tula (2002-2006). Blz. 36-39.
- Gamboa Cabezas, Luis Manuel. El Palacio Quemado, Tula. Seis décadas de investigaciones. Blz. 42-47.
- Suárez Cortés, María Elena, Dan M. Healan y Robert H. Cobean. Los orígenes de la dinastía real de Tula. Excavaciones recientes en Tula Chico. Blz. 48-50.
- Báez Uricho, Fernando. El Edificio 4. Palacio de rey tolteca. Blz. 51-54.
- Toby Evans, Susan. Las raíces toltecas de la política azteca: los palacios. Blz. 55-57.
- Getino Granados, Fernando. Los barrios de Tula. Estudios en la zona urbana norte. Blz. 58-63.
- Schmidt, Peter J. Los "toltecas" de Chichén Itzá, Yucatan. Blz. 64-68.
- Jáuregui, Jesús y Laura Magriñá. La escalera del Padre Sol en la Judea de los coras. Blz. 69-74.
- Rosas, Moisés. Murales de Miguel Covarrubias en el Museo Amparo. Blz. 74-81.
- Noguez, Xavier. Códice de Otlazpan. Documento. Blz. 84-85.

Vol. XV. Núm. 86 Julio-Agosto 2007

Themanummer: La cuenca de México

- Baudez, Claude-François. El juego de balón con bastones en Teotihuacan. Blz. 18-25.
- La cuenca de México. Dossier. Blz. 26-29.
- García-Bárcena, Joaquín. Etapa Lítica (30000-2000 a.C.). Los primeros pobladores. Blz. 30-33.
- García Moll, Roberto. Preclásico Temprano (2500-400 a.C.). Los primeras sociedades agrícolas. Blz. 34-39.
- Pérez Campa, Mario A. Preclásico Tardío (400 a.C.-

200 d.C.). Las primeras ciudades. Blz. 40-43.

- López Luján, Leonardo. Clásico (150-650 d.C.). La diferenciación campo/ciudad. Blz. 44-49.
- Nalda, Enrique. Epiclásico (650-900 d.C.). Blz. 50-53.
- Parsons, Jeffrey R. Posclásico Temprano y Medio (900-1350 d.C.). Época de transición. Blz. 54-57.
- Matos Moctezuma, Eduardo. Posclásico Tardío (1350-1519 d.C.). El dominio mexicana. Blz. 58-63.
- García Martínez, Bernardo. Conquista (siglo XVI, a partir de 1519). Cambios y continuidades. Blz. 64-68.
- Sprajc, Ivan. Exploraciones recientes en el sureste de Campeche. Blz. 74-80.
- Noguez, Xavier. Tira de Tepechpan. Documento. Blz. 82-83.

Vol. XV. Núm. 87 Septiembre-October 2007

Themanummer: Cultura Olmeca

- Trejo, Silvia. Xochiquétzal y Tlazoltéotl. Diosas mexicas del amor y de la sexualidad. Blz. 18-25.
- Cultura Olmeca. Dossier. Blz. 26-29.
- Grove, David C. Cerros sagrados olmecas. Montañas en la cosmovisión mesoamericana. Blz. 30-35.
- Cyphers, Ann. Surgimiento y decadencia de San Lorenzo, Veracruz. Del Ojochi al Nacaste. Blz. 36-42.
- Taube, Karl. La jadeíta y la cosmovisión de los olmecas. Blz. 43-48.
- Gonzalez Lauck, Rebecca B. El Complejo A. La Venta, Tabasco. Blz. 49-54.
- Villamar Becerril, Enrique. Prácticas mortuorias olmecas. Blz. 55.
- Wendt, Carl J. Los olmecas. Los primeros petroleros. Blz. 56-59.
- Córdova Tello, Mario y Carolina Meza Rodríguez. Chalcatzingo, Morelos. Un discurso sobre piedra. Blz. 60-65.
- Lee Whiting, Thomas A. Los olmecas en Chiapas. Blz. 66-70.
- Flannery, Kent V. y Joyce Marcus. Las sociedades jerárquicas oaxaqueñas y el intercambio con los olmecas. Blz. 71-76.
- Pereira, Gregory, Dominique Michelet y Gerald Migeon. Cerro Barajas, Guanajuato. Blz. 77-82.
- Noguez, Xavier. Códice Colombino. Documento. Blz. 84-85.

*Vol. XV. Núm. 88 Noviembre-Diciembre 2007
Themanummer: Los dioses mayas.*

- Martínez del Campo Lanz, Sofía. Los mosaicos ceremoniales de la Estructura III de Calakmul. Blz. 16-18.
Ramírez, Elisa. Las primeras personas. Mitos y cuentos indígenas mexicanos. Blz. 19-21.
Mansilla Lory, Josefina y María Elena Salas Cuesta. Antropología física. Experiencias de vida en vestigios humanos. Parte 1. Blz. 22-29.
Los dioses mayas. Dossier. Blz. 30-31.
Baudez, Claude-François. Los dioses mayas. Una aparición tardía. Blz. 32-41.
Vela, Enrique. Popol Vuh. El libro sagrado de los mayas. Blz. 42-50.
Martos López, Luis Alberto. Elementos mayas en la arquitectura y el culto del siglo XVI. Blz. 51-56.
Perez Suárez, Tomas. Dioses mayas. Blz. 57-65.
Cyphers, Ann y Artemio López Cisneros. El Luchador. Historia antigua y reciente. Blz. 66-70.
Hermann Lejarazu, Manuel A. Representaciones arqueológicas en el Códice de Ñunaha. Blz. 71-75.
Johansson K., Patrick. El agua y el fuego en el mundo náhuatl prehispánico. Blz. 78-83.
Noguez, Xavier. Mapa de Oztotícpac. Documento. Blz. 84-85.

*Vol. XV. Núm. 89 Enero-Febrero 2008
Themanummer: Tlatelolco*

- Ochoa Castillo, Patricia. Máscara ceremonial de Tlatilco. Blz. 16-17.
Ramírez, Elisa. Mitos y cuentos indígenas mexicanos. El mundo se hizo así. Blz. 18-19.
Mansilla Lory, Josefina y María Elena Salas Cuesta. Antropología física. Experiencias de vida en vestigios humanos. Parte 2. Blz. 20-25.
Tlatelolco. Dossier. Blz. 26-27.
Matos Moctezuma, Eduardo. Breve historia de Tlatelolco. Blz. 28-33.
Matos Moctezuma, Eduardo. La arqueología de Tlatelolco. De la colonia a los sesenta del siglo XX. Blz. 38-44.
Guilliem Arroyo, Salvador. Exploraciones arqueológicas en Tlatelolco. 1987-2007. Blz. 46-52.
Carballal Staedtler, Margarita, María Flores Hernandez y María del Carmen Lechuha García. Salvamento arqueológico en Tlatelolco. Blz. 53-56.
Escalante Gonzalbo, Pablo. El Colegio de la Santa Cruz de Tlatelolco. Blz. 57-61.
Guilliem Arroyo, Salvador. La caja de agua del Colegio de la Santa Cruz de Tlatelolco. Blz. 62-65.
Valle, Perla. Códice de Tlatelolco. Dossier. Blz. 66-70.
Arroyo, Sergio Raúl. El Centro Cultural Universitario Tlatelolco. Blz. 71-73.

- López Luján, Leonardo. El Tajín en el siglo XVIII. Blz. 74-81.
Noguez, Xavier. Códice Osuna. Documento. Blz. 84-85.

*Vol. XV. Núm. 90 Marzo-Abril 2008
Themanummer: La Mixteca*

- Babrera Guerrero, Martha. Escudo de Acapulco, Guerrero. Blz. 14-15.
Ramírez, Elisa. Mitos y cuentos indígenas mexicanos. Origen del fuego. Blz. 16-17.
Cedillo Vargas, Reina A. El altar de Dolores. Blz. 18-23.
La cultura mixteca. Dossier. Blz. 24-25.
Hermann Lejarazu, Manuel A. Códices mixtecos prehispánicos. Blz. 26-27.
Spores, Ronald. La Mixteca y los mixtecos. 3000 años de adaptación cultural. Blz. 28-33.
Gaxiola González, Margarita. Huamelulpan, Oaxaca. Blz. 34-35.
Balkansky, Andrew K., Felipe de Jesús Nava Rivera y Teresa Palomares Rodríguez. Huamelulpan y Tayata, Oaxaca. Blz. 36-37.
Winter, Marcus. Cerro de las Minas, Oaxaca. Blz. 38-39.
Pérez Rodríguez, Verónica y Laura R. Stiver-Walsh. Nicayuju, Oaxaca. Blz. 40-41.
Robles García, Nelly M. y Ronald Spores. Teposcolula, Oaxaca. Blz. 42-43.
Joyce, Arthur A., y Marc N. Levine. Tututepec (*Yucu Dzaa*). Un imperio del posclásico en la Mixteca de la costa. Blz. 44-47.
Hermann Lejarazu, Manuel A. Los códices de la Mixteca Alta. Blz. 48-52.
Van Doesburg, Sebastián. Los documentos pictográficos de la Mixteca Baja. Blz. 53-57.
Oudji, Michel R. Mixtecos y zapotecos en la época prehispánica. Blz. 58-62.
Vargaslugo, Elisa. Arquitectura colonial en Oaxaca. Blz. 63-67.
Bartolomé, Miguel Alberto y Alicia Mabel Barabas. El pueblo *ñu savi* – Los mixtecos. Blz. 68-73.
López Luján, Leonardo. Noticias de Herculano. Las primeras publicaciones mexicanas de arqueología. Blz. 74-80.
Pompa y Padilla, José Antonio. Estudio antropológico de la evolución de los dientes. Blz. 82-85.
Noguez, Xavier. Códice de Santiago Tlacotepec. Documento. Blz. 86-87.

VERGEET UW LIDGELD NIET !!
Zie bladzijde 2